

## Interventie

# VVE Thuis

---

### Samenvatting

#### Doelgroep

VVE Thuis richt zich op kinderen tussen 3 en 6 jaar die meedoen aan een erkend VVE-programma en hun ouders. Alle ouders van kinderen op een peuterspeelzaal, voorschool of groep 1 en 2 kunnen meedoen, maar VVE Thuis is vooral bedoeld en ontwikkeld voor laagopgeleide ouders (maximaal vmbo-t).

#### Doel

De algemene doelstelling van VVE Thuis is het vergroten van onderwijskansen. Daartoe heeft VVE Thuis de volgende samenhangende programmadoelstellingen:

1. Het bevorderen van de ontwikkeling van het kind.
2. Het bevorderen van een ondersteunend en stimulerend gezinsklimaat.

#### Aanpak

Op de peuterspeelzaal, voorschool of in groep 1 of 2 van de basisschool wordt aan kinderen met laagopgeleide ouders voor- en vroegschoolse educatie (vve) aangeboden. VVE Thuis is hierop een aanvullend gezinsprogramma. Bij ieder thema op de speelzaal of school is er een themaboekje van VVE Thuis met de activiteiten die de ouders thuis met hun kind doen. Per thema wordt een ouderbijeenkomst op de vve-instelling georganiseerd. Het aantal ouderbijeenkomsten is dus afhankelijk van het aantal vve-thema's dat de instelling de kinderen aanbiedt. Er dienen echter wel minimaal acht thema's (themaboekjes) per schooljaar aan de ouders te worden aangeboden om te zorgen dat voldoende informatie wordt overgebracht. Idealiter doen kinderen en ouders drie jaar mee. Ouders met kleuters doen zowel in groep 1 als groep 2 aan VVE Thuis mee.

#### Materiaal

Voor de ouders zijn er themaboekjes met activiteiten om thuis met hun kind te doen, voorleesboekjes, een spelbord, spel- en knutselmaterialen en A4 vuistregels beschikbaar.

Voor de begeleiders zijn er handleidingen, A3 vuistregels, folders en vertelplaten.

#### Onderbouwing

Middels de activiteiten die ouders samen met hun kind uitvoeren ontstaat een stimulerend gezinsklimaat (de home learning environment). Daarnaast leren ouders in de ouderbijeenkomsten hoe ze het beste met hun kind kunnen omgaan om een (meer) optimale ontwikkeling mogelijk te maken: de interactie met hun kind wordt bevorderd. De kracht van VVE Thuis is de combinatie van vve op het kindercentrum/school én ontwikkelingsstimulering thuis, waardoor het effect op de ontwikkeling van kinderen groter wordt dan wanneer van één van beide gebruik wordt gemaakt. Uit meta-onderzoek blijkt immers dat combinatie-programma's de meeste effecten hebben, en op lange termijn (Blok, Fukkink, Gebhardt & Leseman, 2005)

#### Onderzoek

Praktijk- en effectonderzoek in het kader van RAAK PRO is uitgevoerd.

#### Erkenning

Erkend door

Deelcommissie ontwikkelingsstimulering, onderwijsgerelateerd en jeugdwelzijn d.d 06-03-2014

Oordeel: Goed onderbouwd

Toelichting:

VVE Thuis is een goed onderbouwde aanvulling op een VVE programma.

De referentie naar dit document is:

Hilde Kalthoff

(Februari 2014). Databank effectieve jeugdinterventies: beschrijving 'VVE Thuis'. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Gedownload van [www.nji.nl/jeugdinterventies](http://www.nji.nl/jeugdinterventies)

## **1. Probleemomschrijving**

### **1.1 Probleem**

De schoolprestaties van kinderen uit lage sociaaleconomische milieus, waaronder veel kinderen uit etnische minderheidsgroepen, liggen onder het landelijk gemiddelde. De voor- en vroegschoolse periode is van groot belang voor zowel de cognitieve als de sociaal-emotionele ontwikkeling. Kinderen met laagopgeleide ouders hebben al op jonge leeftijd een achterstand in hun ontwikkeling vanwege een weinig stimulerend gezinsklimaat. Laagopgeleide ouders stimuleren en ondersteunen hun kinderen te weinig in hun ontwikkeling. Ze doen minder activiteiten die de ontwikkeling van kind bevorderen (spelen, voorlezen, rijmen etc) en ook de kwaliteit en inhoud van de ouder-kindinteractie schiet te kort voor een goede ontwikkeling van het kind. De (centrumgerichte) programma's voor voor- en vroegschoolse educatie bevorderen de ontwikkeling van kinderen, maar richten zich niet op het gezinsklimaat. Bevorderen van het pedagogisch gezinsklimaat is echter essentieel. VVE Thuis zorgt dat ouders hun kinderen meer gaan stimuleren en ondersteunen, parallel aan wat kinderen leren bij voor- en vroegschoolse educatie. Door deze combinatie worden de effecten op de kinderen versterkt (Blok, Fukkink, Gebhardt & Leseman, 2005).

### **1.2 Spreiding**

In 2011/2012 zijn er ruim 187.000 achterstandsleerlingen in Nederland (zie Dossier Voor- en vroegschoolse educatie op [www.nji.nl](http://www.nji.nl)). Dat is 12 procent van het totale aantal leerlingen in het basisonderwijs. Ongeveer evenveel jongens als meisjes zijn achterstandsleerling. Het aantal voorschoolse vve-plaatsen is in 2011 34.626 en vroegschoolse educatie bereikt 21.870 kinderen in 2011 (zie Dossier Voor- en vroegschoolse educatie op [www.nji.nl](http://www.nji.nl)). De doelgroep voor VVE Thuis bestaat dus uit ruim 56.000 kinderen.

### **1.3 Gevolgen**

Als kinderen eenmaal een onderwijsachterstand hebben, is het moeilijk om die in te lopen. Onderwijsachterstanden kunnen ingrijpende gevolgen hebben voor de betrokken kinderen en de maatschappij. Ze leiden tot slechtere loopbaanperspectieven, maken het moeilijker om mee te komen in de maatschappij, vergroten de kans op armoede en vergroten de kans dat de volgende generatie ook met een onderwijsachterstand aan school begint (zie Dossier Voor- en vroegschoolse educatie op [www.nji.nl](http://www.nji.nl)). Kinderen die door hun ouders worden ondersteund en gestimuleerd krijgen een meer optimale ontwikkeling en een betere start in groep 3 (Groenestege & Legters, 1995).

## **2. Beschrijving interventie**

### **2.1 Doelgroep**

#### **Uiteindelijke doelgroep**

De uiteindelijke doelgroep zijn kinderen tussen de 3 en 6 jaar oud die meedoen aan een erkend vve-programma.

Toelichting: een erkend programma voldoet aan de criteria van de wet OKE (deze wet regelt de voorschoolse educatie) en/of is opgenomen in de databank Effectieve Jeugdinterventies.

#### **Intermediaire doelgroep**

De intermediaire doelgroep zijn de (laagopgeleide) ouders van kinderen tussen 3 en 6 jaar die meedoen aan een erkend vve-programma. Alle ouders van kinderen op een peuterspeelzaal, voorschool of groep 1 en 2 kunnen meedoen, maar VVE Thuis is vooral bedoeld en ontwikkeld voor laagopgeleide ouders (maximaal vmbo-t). De ouders voldoen daarmee aan de criteria uit de 'gewichtenregeling' voor het onderwijsachterstandenbeleid van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Opmerking: Bij VVE Thuis zijn de ouders ook de primaire doelgroep: het programma richt zich rechtstreeks op het bevorderen van vaardigheden van ouders om hun kinderen te stimuleren en ondersteunen.

#### **Selectie van doelgroepen**

Indicatiecriteria zijn:

. Kinderen volgen een erkend vve-programma.

- . Kinderen zijn (net) drie jaar (peuterversie) of zitten net in groep 1 (kleuterversie).
- . Kinderen hebben laagopgeleide ouders (gewichteregeling).

Er zijn geen contra-indicaties.

NB. De locatie waar het vve-programma wordt aangeboden kiest zelf, meestal in overleg met de gemeente, of alleen laagopgeleide ouders (conform gewichtenregeling) of alle ouders kunnen meedoen. VVE Thuis adviseert alle ouders mee te laten doen; ouders kunnen veel van elkaar leren. Maar dit is financieel niet altijd haalbaar.

## 2.2 Doel

### Hoofddoel

Het hoofddoel van VVE Thuis is het vergroten van onderwijskansen.

### Subdoelen

VVE Thuis heeft de volgende samenhangende programmadoelstellingen:

- . Het bevorderen van de ontwikkeling van het kind.
- . Het bevorderen van een ondersteunend en stimulerend gezinsklimaat.

Voor zowel het kind als de ouder(s) zijn er concrete doelen. Hieronder worden enkele voorbeelden gegeven.

### Doelen voor de kinderen

De doelen zijn grotendeels gehaald uit de doelen van de Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO) ([www.slo.nl/jongekind/doelen](http://www.slo.nl/jongekind/doelen)) voor eind groep 2 en zijn alleen haalbaar bij een combinatie van een erkend vve-programma en VVE Thuis.

Het kind:

#### *Taalontwikkeling:*

- . Heeft een passieve woordenschat van gemiddeld 7000 woorden (moedertaal).
- . Heeft een actieve woordenschat van gemiddeld 3500 woorden (moedertaal).
- . Heeft een hogere woordenschat in het Nederlands (migrantenkinderen scoren eind groep 2 een schaal hoger bij een woordenschattoets).
- . Stelt vragen en gebruikt vraagzinnen om ergens meer over te weten te komen: hoeveel, waarmee, welke, wanneer, et cetera.

#### *Taalontwikkeling: ontluikende geletterdheid*

- . Begrijpt dat illustraties en tekst samen een verhaal vertellen.
- . Weet dat een boek gelezen wordt van voor naar achter, een bladzijde van boven naar beneden, en regels van links naar rechts.
- . Kan betekenisonderscheidende klanken (fonemen) in woorden onderscheiden.
- . Herkent en gebruikt rijmwoorden.
- . Weet dat je briefjes, boeken, tijdschriften, et cetera kan lezen om iets te weten te komen.
- . Kan een op de leeftijd afgestemd voorgelezen verhaal navertellen, met of zonder behulp van illustraties.

#### *Denkontwikkeling:*

- . Kan kleuren (inclusief lichttinten) benoemen.
- . Kan de vormen driehoek, vierkant, rechthoek, cirkel en kubus benoemen.
- . Kan classificeren op twee kenmerken.
- . Kan seriëren op grootte en aantal.
- . Kan hoeveelheden tot tenminste twaalf vergelijken en ordenen op 'meer', minder', 'evenveel', 'meeste', 'minste'.
- . Kan hoeveelheidsbegrippen zowel herkennen als actief toepassen: meer, minder, evenveel, meeste, minste, veel, weinig, erbij, eraf, samen, niets, alles, laatste, eerste, tweede, derde.
- . Kan de telrij (akoestisch) opzeggen tot en met twintig.
- . Kan vanuit verschillende getallen tot twintig verder tellen en vanuit getallen tot tien terugtellen.
- . Kent de rekensymbolen +, -, =, .
- . Kent de tijdsbegrippen dag, nacht, ochtend, middag, avond.

(Bij veel van deze doelen van de denkontwikkeling gaat het tevens om taalontwikkeling)

#### *Fijne motoriek:*

- . Kan knippen.
- . Kan plakken waarbij een goede verdeling van lijm plaatsvindt.
- . Kan zelf (eenvoudige) knopen dichtmaken en een rits dichtdoen.

#### *Sociaal-emotionele ontwikkeling:*

- . Kan gevoelens onder woorden brengen.
- . Heeft vertrouwen in het eigen kunnen.
- . Voert zelfstandig opdrachten uit.
- . Kan zelfstandig taken uitvoeren.
- . Kan gericht vragen stellen.
- . Heeft plezier in een taak.
- . Is in staat iets af te maken.
- . Zet door wanneer iets niet direct lukt.

(Het gaat hierbij om leeftijdsadequate taken en opdrachtjes).

#### **Doelen voor de ouders**

Na afloop van VVE Thuis:

- . Zijn er minimaal tien kinderboeken van diverse aard (prentenboeken, woordenboeken of letterboeken, boeken met liedjes/rijmpjes) beschikbaar in huis.
- . Lezen ouders minimaal twee keer per week voor (of vertellen verhalen als het gaat om laaggeletterde ouders).
- . Doen ouders minimaal een keer per week een taalspelletje met het kind.
- . Doen (geletterde) ouders minimaal een keer per week een 'schrift-activiteit' (ontluikende geletterdheid).

Wat betreft de ouder-kindinteractie. Na afloop:

- . Herkennen en erkennen ouders signalen van het kind beter en gaan daar prompt en adequaat op in.
- . Laten ouders hun kind vaker zelf uitproberen en ontdekken, en geven hulp op het moment dat het kind dat nodig heeft.
- . Hebben ouders minimaal twee keer per dag een gesprekje met hun kind (bijvoorbeeld na school, tijdens het eten of bij het naar bed brengen).
- . Geven ouders hun kind minimaal een keer per dag uitleg en informatie.
- . Gebruiken ouders meer begrippen als ze praten met hun kind.

(Te meten via o.a. observatie-instrumenten voor de kwaliteit van interactie).

### **2.3 Aanpak**

#### **Opzet van de interventie**

VVE Thuis is een gezinsgericht programma, ontwikkeld voor kinderen tussen 3 en 6 jaar die deelnemen aan een voor- en vroegschoolse educatieprogramma op een peuterspeelzaal, voorschool of basisschool (groep 1 en 2). VVE Thuis is een aanvullend programma voor ouders en kinderen thuis en sluit aan bij de thema's die in het vve-programma in het kindercentrum /de school aan bod komen.

#### **Combinatie vve en thuis**

Aansluitend bij het vve-thema op het kindercentrum/de school ontvangen de ouders gerichte activiteiten (in een themaboekje) van VVE Thuis om thuis met hun kind uit te voeren. De ouders zijn thuis dus met hetzelfde thema bezig als op de vve-instelling. Er is geen vaste volgorde bij de themaboekjes van VVE Thuis. De volgorde van de themaboekjes van VVE Thuis wordt immers bepaald door de volgorde van de vve-thema's op het kindercentrum/de school.

#### **De themaboekjes met activiteiten**

De themaboekjes hebben elk acht activiteiten. Deze zijn omschreven op een instructieblad. Hoeveel weken ouders en kinderen thuis bezig zijn met de activiteiten van VVE Thuis hangt af van hoe lang een thema op de vve-instelling duurt. De meeste vve-instellingen zijn vier weken met een thema bezig. Dan zijn ouder en kind dus ook vier weken met een themaboekje van VVE Thuis bezig, en doen dan twee activiteiten per week.

Er zijn themaboekjes op drie niveaus: voor peuters van 3-4 jaar, voor groep 1 en voor groep 2.

Er zijn meer dan 50 themaboekjes beschikbaar, zodat de vve-instelling altijd wel een themaboekje vindt dat past bij het thema dat zij de kinderen aanbiedt.

#### **De ouderbijeenkomsten**

Bij ieder thema wordt een ouderbijeenkomst gehouden. Deze duurt 1,5 uur.

Het aantal ouderbijeenkomsten hangt af van het aantal thema's dat de vve-instelling aanbiedt. Er dienen echter per schooljaar minimaal acht themaboekjes VVE Thuis, en dus ook acht ouderbijeenkomsten, te worden aangeboden. Voor ouders met kleuters gaat het dan om minimaal zestien themaboekjes (verdeeld over twee jaar) en zestien ouderbijeenkomsten.

#### **Hoe lang duurt VVE Thuis?**

Idealiter doen ouders drie jaar mee met VVE Thuis. Dit is echter alleen mogelijk als de kinderen deelnemen aan een voorschoolse instelling die VVE Thuis aanbiedt én daarna naar een basisschool gaan met VVE Thuis. In de praktijk echter

gaan niet alle peuters naar een school met vve/ VVE Thuis. Het kan dus zijn dat ouders van peuters maar een jaar meedoen. Kleuters en hun ouders starten in groep 1 en doen dus altijd twee jaar mee: er zijn dan minimaal zestien themaboekjes en zestien ouderbijeenkomsten.

Door de sterke groei van VVE Thuis zullen in de toekomst steeds meer kinderen en hun ouders drie jaar meedoen.

### **Uitvoering in de sterkste taal**

VVE Thuis wordt uitgevoerd in de sterkste taal binnen het gezin, veelal de moedertaal. Dit is de taal waarin de ouder met het kind praat en waarin gevoelens en gedachten het beste worden verwoord.

Verhouding tot de oudercomponent vve-programma's

Alle vve-programma's hebben wel een oudercomponent. Die is echter veelal gericht op het informeren van ouders over vve. Bij sommige vve-programma's is er een inloop. Als VVE Thuis start blijven deze onderdelen gewoon doorgaan en worden vaak zelfs versterkt.

Er is op het moment een vve-programma met werkbladen met activiteiten voor thuis (Ko-totaal). Er zijn echter maar weinig activiteiten en de deze zijn niet uitgewerkt zoals bij VVE Thuis. Ook wordt niet gewerkt aan vaardigheden van ouders. Als VVE Thuis start worden de werkbladen van Ko-totaal vervangen door de themaboekjes van VVE Thuis.

Piramide heeft ideeën voor thuis en geeft ouders een lijst met themawoorden mee. De Cito-groep doet van meet af aan mee aan de ontwikkeling van VVE Thuis omdat wordt erkend dat het meegeven van ideeën/woorden voor laagopgeleide ouders volstrekt onvoldoende is om hen vaardigheden te leren zoals ook hoogleraar Mesman (2010) aangeeft. Als een Piramide-locatie VVE Thuis uitvoert, krijgen ouders geen ideeën en woorden meer mee, maar gebruiken zij de themaboekjes van VVE Thuis.

Ook zijn er locaties die eerst zelf werkbladen maakten. Dergelijke werkbladen zijn veelal van lage kwaliteit, worden meestal zonder uitleg aan ouders gegeven en richten zich niet op het vergroten van vaardigheden van ouders. Deze worden dan vervangen door VVE Thuis.

### **Locatie en uitvoerders**

Ouders doen de activiteiten thuis met hun kind, maar worden hierbij begeleid in de ouderbijeenkomsten. De ouderbijeenkomsten worden uitgevoerd op de peuterspeelzaal, voorschool (of nulgroep/startgroep), het kinderdagverblijf of de basisschool (groep 1 en 2) met voor- en vroegschoolse educatie. De ouderbijeenkomsten worden meestal gegeven als het kind op de locatie is. Indien er veel werkende ouders zijn, wordt een ouderbijeenkomst soms 's avonds gegeven. De ouderbijeenkomsten worden uitgevoerd door de pedagogisch medewerker of de leerkracht van het kind die ook het vve-programma geeft (afhankelijk van de leeftijd van het kind). Dit bevordert de wederzijdse communicatie en tevens kan de beroepskracht in de groep beter bij het kind en zijn thuissituatie aansluiten. De pedagogisch medewerkers/leerkrachten werken vaak samen met agogisch medewerkers (zoals een contactmedewerkster of ouderfunctionaris), met minimaal een mbo-niveau, met ervaring in het groepsgewijs begeleiden van laagopgeleide (migranten-)ouders en die waar mogelijk de taal spreken van de (grootste groep) migrantenouders.

### **Inhoud van de interventie**

Bij ieder thema dat op de vve-locatie wordt uitgevoerd, gaan ouders en kind thuis activiteiten doen rond hetzelfde thema als op de vve-instelling. De inhoud van VVE Thuis sluit aan bij de inhoud van de vve-programma's, onder meer wat betreft de woorden en begrippen.

### **De themaboekjes met activiteiten**

De activiteiten staan beschreven in een themaboekje. Ieder themaboekje heeft acht activiteiten zoals dagelijkse activiteiten (bijvoorbeeld wandelen), praat- en zoekplaten, puzzels, voorlezen, liedjes, knutselen en bewegen. De activiteiten staan op instructiebladen voor de ouders. Vaak is er een 'werkblad' toegevoegd zoals een praatplaat, een puzzel of verhaaltje. De activiteiten behelzen alle ontwikkelingsgebieden. Verder zijn er voorleesboeken om thuis voor te lezen.

Vanaf seizoen 2014-2015 wordt Bereslim ingevoerd en krijgen ouders daardoor ook de beschikking over geanimeerde prentenboeken (44 verdeeld over 3 jaar) en educatieve games (Samenslim en Letters in beweging). Samenslim (3-5 jaar) richt zich op het bevorderen van goed leergedrag (executieve functies) en Letters in beweging (groep 2) op het vergroten van fonemische vaardigheden.

### **Per thema een ouderbijeenkomst**

Bij ieder thema wordt er (minimaal) een ouderbijeenkomst gehouden waarin een themaboekje van VVE Thuis wordt overgedragen aan de ouders. Deze ouderbijeenkomsten bestaan uit twee delen:

1. Informatie over het thema dat op het kindercentrum/de school centraal staat. Er wordt door de beroepskracht verteld hoe op de vve-instelling aan het thema gewerkt wordt. Dit wordt zo concreet mogelijk gedaan door voorbeelden te geven en

materiaal te laten zien. Ouders kunnen hierdoor thuis beter met hun kind praten over waar het kind mee bezig is op de vve-instelling. Ook krijgen ouders meer inzicht in het spelend leren bij vve.

Dit duurt ongeveer een kwartier.

2. Overdracht van een themaboekje. Dit start met terugkijken op de afgelopen periode. Hoe ging het spelen thuis de afgelopen weken? Wat ging goed, wat was lastig? Ouders geven elkaar tips. Iedere ouder laat hierbij iets zien van wat het kind thuis heeft gemaakt. Ook wordt een 'werkje' van het kind op een prikbord in/bij de groep van het kind opgehangen. Het terugkijken duurt ongeveer een kwartier.

Daarna krijgen de ouders uitleg en instructie bij de activiteiten in het nieuwe themaboekje. Er wordt toegelicht en voorgedaan hoe de ouders de activiteiten van VVE Thuis kunnen doen met hun kind. Hierbij komen de vuistregels voor de ouder-kindinteractie aan de orde. De ouders krijgen verder informatie over de achtergronden en doelen van de activiteiten en over de ontwikkeling en opvoeding van kinderen. Daardoor zijn ouders beter in staat om aan te sluiten bij het ontwikkelingsniveau van hun kind. Dit duurt ongeveer een uur.

De ouderbijeenkomsten duren dus meestal 1,5 uur. Vanaf seizoen 2014-2015 worden de ouderbijeenkomsten langer (2,5 uur) omdat er dan bij iedere ouderbijeenkomst een inhoudelijk thema wordt toegevoegd (oudercursus 'Ouder-kindinteractie' en oudercursus 'Omgaan met media'). Ook de overdracht zal iets langer duren omdat bij ieder themaboekje twee activiteiten van Bereslim bijkomen (een geanimeerd boek en een educatieve game) die worden getoond en uitgelegd aan de ouders.

De instructiebladen bij de activiteiten in het themaboekje

Iedere activiteit staat beschreven op een 'instructieblad' voor de ouders. Een instructieblad is steeds op dezelfde manier opgebouwd. Dit geeft structuur aan de ouderbijeenkomst en maakt het voor ouders gemakkelijker om te begrijpen wat van hen wordt verwacht. Ook is de opbouw en inhoud zo gekozen dat stap voor stap wordt gewerkt aan het vergroten van kennis en vaardigheden van laaggeleide ouders.

Op ieder instructieblad staat bovenaan het thema en het nummer van de activiteit. Daaronder staat de activiteit genoemd.

Verder staan op de instructiebladen de volgende kopjes:

#### 1. Wat leert je kind?

Kennis en vaardigheden: hierbij wordt uitgelegd wat kinderen leren van de activiteit en wordt aanvullende informatie gegeven over het belang van deze of een soortgelijke activiteit voor de ontwikkeling van kinderen.

Belangrijke woorden: de belangrijke woorden van de activiteit worden aangegeven en met de ouders doorgenomen. Er is bewust gekozen om een vrij groot aantal woorden aan te reiken.

Een aantal woorden staat cursief gedrukt. Dit zijn de kernwoorden van het bijbehorende thema.

#### 2. Wat heb je nodig?

De benodigde materialen staan aangegeven en zijn veelal getekend. Dit is vooral voor laaggeletterde ouders behulpzaam.

#### 3. Wat kun je doen?

Hierbij worden de activiteiten beschreven. De activiteiten worden op een interactieve manier overgedragen en waar nodig voorgedaan. Ouders lezen thuis de tekst goed door voor ze met hun kind gaan spelen. Er wordt ook aandacht besteed aan hoe de ouders de activiteit kunnen uitvoeren: de interactieve handswijze. Er zijn bij iedere activiteit (instructie-)illustraties; dit biedt laaggeletterde ouders steun.

#### 4. Stel vragen

Hierbij staan drie (peuterversie) of twee (kleuterversie) voorbeeldvragen die de ouder aan het kind kan stellen. Het gaat om verschillende soorten vragen, niet alleen kennisvragen maar ook transfervragen, keuzevragen, reflectievragen, intentievragen. De vragen worden op een interactieve manier besproken; met de ouders worden nog enkele andere (open) vragen bedacht. De bedoeling is dat ouders hiervan leren om aan hun kind diverse soorten, open, vragen te stellen. Dit is niet voor alle (laaggeleide) ouders vanzelfsprekend; veelal is sprake van voornamelijk kennisvragen (wat-vragen).

#### 5. Wist je dat.

Hierbij wordt informatie gegeven over de ontwikkeling van kinderen en de rol van ouders daarbij. Vaak, maar niet altijd, hangt 'Wist je dat.' samen met 'Wat leert je kind?'. Op deze manier komen de belangrijkste aspecten van de ontwikkeling van kinderen en de ouder-kindinteractie gedoseerd aan de orde.

## 2.4 Ontwikkelgeschiedenis

### Betrokkenheid doelgroep

In de eerste pilots van VVE Thuis is aan ouders gevraagd wat zij van VVE Thuis vonden. Ook is geïnventariseerd welke activiteiten ouders zouden willen in het programma en daar is rekening mee gehouden.

### Buitenlandse interventie

De interventie is in Nederland ontwikkeld.

## **2.5 Vergelijkbare interventies**

### **In Nederland uitgevoerd**

Vergelijkbare interventies die in Nederland worden uitgevoerd zijn Opstapje en Opstap. Deze zijn opgenomen in de databank Effectieve Jeugdinterventies.

### **Overeenkomsten en verschillen**

Vergeleken met de hierboven genoemde interventies is VVE Thuis minder intensief wat betreft begeleiding aan ouders. Er zijn geen huisbezoeken. Indien nodig kunnen echter wel optioneel huisbezoeken worden aangeboden of kan Opstapje of Opstap worden ingezet voor ouders die meer steun nodig hebben.

### **Toegevoegde waarde**

Met VVE Thuis is, in vergelijking met Opstapje en Opstap, een sterkere koppeling met vve-programma's. De inhoud van VVE Thuis sluit aan bij de inhoud van een aantal erkende vve-programma's. Ontwikkelaars van deze vve-programma's namen ook deel aan de ontwikkeling van VVE Thuis. De activiteiten zijn thematisch geordend, gekoppeld aan thema's zoals uitgevoerd op de speelzaal of school. Dat is bij Opstapje en Opstap niet het geval. De ouderbijeenkomsten vinden standaard plaats in de vve-instelling door de pedagogisch medewerker of leerkracht. Er is meer communicatie tussen beroepskrachten en ouders. VVE Thuis is opgenomen in het ouderbeleid van de locatie.

## **3. Onderbouwing**

### **3.1 Oorzaken**

Lage opleiding en minder optimale ontwikkeling kinderen

De schoolprestaties van kinderen uit lage sociaaleconomische milieus liggen onder het gemiddelde prestatieniveau. De relatie tussen lage opleiding van ouders en een minder optimale ontwikkeling van kinderen is in onderzoek duidelijk aangetoond (Suizzo, M.A., & Stapleton, L.M., 2007; Zadeh, Farnia & Ungerleider, 2010). Ouders doen minder activiteiten die de ontwikkeling van hun kinderen stimuleren zoals voorlezen, rijmen, doen-alsof spel en schriftactiviteiten. Er is dus in mindere mate een 'home learning environment' (Sylva, Melhuish, Sammons, Siraj-Blatchford & Taggart, 2004; Siraj-Blatchford et al., 2007), in mindere mate een stimulerend gezinsklimaat.

Maar het gaat er niet alleen om wat ouders met hun kind doen maar ook hoe ze met hun kind omgaan (Mesman, 2010). De ontwikkeling van kinderen wordt beïnvloed door de inhoud en kwaliteit van de ouder-kind interactie tijdens leeractiviteiten en in de dagelijkse opvoeding. Laagopgeleide ouders zijn gemiddeld minder goed in staat om hun kinderen spelenderwijs te stimuleren en zijn vaak minder sensitief wat betreft de signalen en behoeften van hun kinderen (Dodge, Pettit & Bates, 1994; Mistry, Biesanz, Chien, Howes & Benner, 2008). Kinderen verwerven daardoor in mindere mate de vereiste houding, kennis en vaardigheden voor een goede start in het onderwijs.

Versillende onderzoeken hebben immers laten zien dat een hoge mate van sensitiviteit van ouders in de dagelijkse interactie met kinderen samenhangt met een betere cognitieve ontwikkeling (Bartels, M., Rietveld, M.J.H., Van Baal, G.C.M., & Boomsma, D.I., 2002). Ouderlijke sensitiviteit heeft onder meer tot gevolg dat kinderen zelfregulatie ontwikkelen, meer zelfvertrouwen (self-efficacy) krijgen, zich vrij voelen om de wereld te ontdekken en nieuwe dingen te proberen, waardoor ze vaardigheden leren (Mesman, 2010).

Voor de ontwikkeling van kinderen is het verder van belang dat ouder en kind veel gesprekjes met elkaar hebben met een 'rijk' taalniveau. Laagopgeleide ouders praten minder met hun kinderen, hebben kortere zinnen, gebruiken minder begrippen, hebben in geringere mate gedecontextualiseerd taalgebruik et cetera. Laagopgeleide ouders grijpen verder relatief vaak in zonder uitleg te geven en bieden het kind minder vaak relevante aanwijzingen dan hoger opgeleide ouders. Een spel voeren ze bijvoorbeeld in de eerste plaats resultaatgericht uit. Leren door imitatie staat bij hen voorop; ze zetten het kind niet zo snel aan tot zelfstandig denken of zelf ontdekken. Voor laagopgeleide ouders staat het presteren bij kennisverwerving voorop (productgericht) en is er vooral sprake van eenrichtingsverkeer. Een meer interactieve houding die initiatieven van het kind honoreert, bevordert de ontwikkeling van het kind. Daarnaast lokt ondersteunend gedrag een actieve inbreng van het kind uit door erkenning van zijn intenties, belevingswereld en mogelijkheden (Groenestege & Legters, 1995).

Ook is er een informatietekort bij laagopgeleide ouders over de ontwikkeling en opvoeding van kinderen die op het punt staan om de overstap naar de basisschool of naar groep 3 te maken, alsook over de werkwijzen en verwachtingen van de school (Menheere & Hooge, 2010).

## 3.2 Aan te pakken factoren

### 1. Kindfactoren

Minder optimale ontwikkeling van kinderen op zowel taal, denken als sociaal-emotionele ontwikkeling. Er zijn binnen VVE Thuis vier ontwikkelingsgebieden: de taalontwikkeling, de cognitieve ontwikkeling, de lichamelijke ontwikkeling en de sociaal-emotionele ontwikkeling.

### 2. Ouderfactoren

Minder ondersteunende en stimulerende ouder-kindinteractie.

VVE Thuis bevordert een (meer) ondersteunende en stimulerende omgang (interactie) van ouders met hun kind.

VVE Thuis werkt op twee onderling samenhangende manieren:

Ad. 1. De ontwikkeling van het kind wordt bevorderd.

In de themaboekjes is een scala aan activiteiten opgenomen. Door het doen van de activiteiten stimuleert de ouder het kind in zijn ontwikkeling. Alle ontwikkelingsgebieden komen aan bod. De inhoud van het themaboekje van VVE Thuis sluit aan bij de inhoud van de erkende vve-programma's.

Wat betreft het bevorderen van de taalontwikkeling is er een scala aan activiteiten waardoor alle elementen aan bod komen: praatplaten, prentenboeken, rijmen, taalspelletjes, verhaaltjes navertellen et cetera. De leerinhoud, waaronder de woorden, sluit aan bij wat in de speelzaal of groep 1 of 2 aan de orde komt. Verder wordt de taalontwikkeling van het kind ontwikkeld doordat de ouder leert om meer met het kind te praten.

Het bevorderen van de denkontwikkeling komt eveneens ruim aan bod. Het gaat hierbij om waarnemen en denken: manipuleren en ontdekken van objecten en daardoor leren van kenmerken, evenals classificeren, seriëren. Daarnaast ruimtelijke oriëntatie, rekenvoorwaarden (hoeveelheden, getalbegrip), oriëntatie op tijd, het bevorderen van het geheugen (bijvoorbeeld door memory). Daarnaast leren ouders om hun kind uitleg en informatie te geven.

Het bevorderen van de lichamelijke ontwikkeling is wellicht wat minder van belang om onderwijskansen te vergroten, maar komt, zeker wat betreft de fijne motoriek, ruim aan bod. Er zijn bijvoorbeeld in ieder themaboekje twee knutselactiviteiten.

Ouders worden bovendien gestimuleerd om hun kind veel zelf te laten proberen, zoals zelf de jas aan doen. Activiteiten om de grote motoriek te ontwikkelen zijn niet in ieder themaboekje opgenomen maar komen wel regelmatig voor, bijvoorbeeld allerlei vormen van bewegen buiten en binnen grote bewegingen maken aan de hand van kaartjes bij het spelbord. Daarnaast zijn er Wist je dat-jes die ouders stimuleren om hun kind activiteiten te laten doen die de grote motoriek stimuleren zoals peutergym of zwemles.

Wat betreft de sociaal-emotionele ontwikkeling gaat het bij VVE Thuis met name om de elementen van een actieve leerhouding: kinderen zijn leergierig, zelfstandig, hebben zelfvertrouwen, doorzettingsvermogen en zijn flexibel. Om dit te bewerkstelligen wordt bij VVE Thuis gewerkt aan een meer ondersteunende en stimulerende ouder-kindinteractie. Dit is uitgewerkt in de vuistregels. Ouders leren bijvoorbeeld om vaker positief op hun kind te reageren en hun zelf te laten ontdekken. Kinderen gaan dan vaker activiteiten ondernemen en leren doorzetten.

Ad 2. Het opbouwen van een ondersteunend en stimulerend gezinsklimaat

Ouders leren vaardigheden om hun kind te ondersteunen en stimuleren in zijn ontwikkeling. Dit bevordert de ontwikkeling van het kind maar zorgt ook dat ouders ook na VVE Thuis hun kind blijven ondersteunen en stimuleren.

Het opbouwen van een vergroten van ondersteunend en stimulerend gezinsklimaat, met onder meer een meer optimale ouder-kindinteractie, gebeurt op de volgende manieren:

- Ouders leren in de ouderbijeenkomsten, met behulp van het themaboekje, een omgeving te creëren waarin hun kind (actief) kan ontdekken en spelen maar ook structuur heeft.
- Ouders doen door de themaboekjes van VVE Thuis (met uitleg in de ouderbijeenkomst) activiteiten met hun kind: binnens- en buitenshuis (home learning environment: stimulerend gezinsklimaat). De essentiële activiteiten van een stimulerend gezinsklimaat (zoals voorlezen, spelen, knutselen en activiteiten met 'schrift') zijn opgenomen in de themaboekjes van VVE Thuis (Sylva et al., 2004; Siraj-Blatchford et al., 2007). In de ouderbijeenkomsten wordt door toelichting en reflectie op de activiteiten gewerkt aan transfer en generalisatie zodat ouders ook na VVE Thuis vergelijkbare activiteiten blijven doen.
- Ouders leren al doende de ontwikkelingsmogelijkheden van dagelijkse situaties en momenten waarin kinderen spelenderwijs ervaringen opdoen te herkennen, te benutten en te verrijken door aan te sluiten bij het kind, het kind te volgen en spelenderwijs kennis en taal toe te voegen (kwaliteit interactie).
- De kwaliteit van interactie wordt bevorderd door concretisering in vuistregels voor de ouders. De vuistregels staan op een A4 voor ouders dat in de eerste ouderbijeenkomst wordt besproken. Verder zijn de vuistregels verwerkt in de themaboekjes (bij Wat kun je doen? als interactiesuggesties en bij Wist je dat..in de vorm van informatie). Bij het bespreken van het themaboekje in de ouderbijeenkomst worden de vuistregels toegelicht en voorgedaan.

**N.B.** Een speciaal voor VVE Thuis toegesneden oudercursus 'Ouder-kindinteractie' is in ontwikkeling en zal vanaf 2014-2015 worden ingevoerd.



### 3.3 Verantwoording

#### Combinatie meer effect

VVE Thuis zorgt voor een combinatie van vve en ontwikkelingsstimulering thuis. Uit onderzoek blijkt dat een dergelijke combinatie meer effect heeft dan centrumgerichte vve-programma's of gezinsgerichte programma's afzonderlijk. Educatieve voorschoolse programma's die de grootste cognitieve, sociaal-emotionele en maatschappelijke effecten sorteerden op lange termijn, waren zonder uitzondering combinatieprogramma's van hoge pedagogische kwaliteit, met een relatief lange interventieduur (minimaal twee jaar), intensieve deelname en interventies gericht op kinderen én op hun ouders (Blok, Fukkink, Gebhardt & Leseman, 2005). Door de combinatie van een erkend vve-programma met VVE Thuis wordt hieraan voldaan. Bij het ontwikkelen van VVE Thuis werden, om goed te kunnen aansluiten bij de inhoud van de vve-programma's, deze bekeken en in kaart gebracht. Ontwikkelaars van erkende vve-programma's nemen deel aan de klankbordgroep.

#### Combinatie: vaardigheden ouders moeten centraal staan

Er zijn verschillende manieren waarop combinatieprogramma's gericht kunnen zijn op ouders. Het meest effect heeft het bevorderen van 'at-home good parenting' (Desforges & Abouchar, 2003): het bevorderen van een ondersteunend en stimulerend gezinsklimaat. Bij jonge kinderen gaat het hierbij tevens om een 'home learning environment': het thuis voorzien in een breed scala van aan leren gerelateerde activiteiten, zoals: voorlezen, bibliotheekbezoek, spelenderwijs letters leren, zingen en rijmen (Sylva et al., 2004; Siraj-Blatchford et al., 2007). Deze vormen van ouderbetrokkenheid thuis zijn veel effectiever dan meehelpen, meedenken en het participeren in de besluitvorming op school, waarbij weinig of geen effect is op schoolsucces. Informatie door school maakt het contact tussen ouder en kind gemakkelijker, maar heeft op zichzelf geen effect op schoolsucces (Desforges & Abouchar, 2003).

#### *Belang inhoud en kwaliteit ouder-kindinteractie*

Wat betreft psychologische theorievorming is VVE Thuis vooral gebaseerd op Vygotsky (1962). Hij benadrukt het belang van de sociale interacties in het ontwikkelingsproces van kinderen. In zijn opvatting reikt de omgeving het kind gereedschappen aan waarmee het kind zich kan ontwikkelen. Meer ervaren leden van de culturele gemeenschap waartoe het kind behoort - volwassenen maar ook oudere kinderen - laten zien wat het kind moet leren, welke vaardigheden het moet beheersen, welke begrippen het moet kennen en hoe het taal moet gebruiken. Zij begeleiden het kind bij het verwerven van die kennis en vaardigheden. In interacties wordt gezamenlijk een 'cognitieve structuur' gecreëerd, die het kind vervolgens internaliseert. Daarnaast maakt Vygotsky een onderscheid tussen het actuele en potentiële ontwikkelingsniveau van het kind. Het verschil tussen deze twee niveaus, het leerpotentieel, wordt door Vygotsky de 'zone van de naaste ontwikkeling' genoemd. In een optimale ouder-kindinteractie stemmen ouders hun instructief opvoedend gedrag af op deze zone van naaste ontwikkeling, dat wil zeggen: op het kennisniveau dat kinderen met hulp van volwassenen kunnen bereiken. Vooral de wijze waarop ouders praten, spelen, lezen en praktische problemen oplossen wordt van belang geacht voor de ontwikkeling van het leervermogen van kinderen.

Kernelement voor een optimale afstemming in de ouder-kindinteractie is de ouderlijke sensitieve responsiviteit. Sensitieve responsiviteit wordt gedefinieerd als het vermogen van de ouder om op een directe, consistente en adequate manier te reageren op de signalen en/of behoefte van het kind. Noodzakelijk is dat ouders zowel sociaal-emotioneel als cognitief aansluiten bij het kind (Landry, 2008). Zie verder bij 3.

#### **Kwaliteit ouder-kindinteractie: de vuistregels**

Net als bij de Stapprogramma's werd bij VVE Thuis gekozen voor een inhoudelijke invulling van de interactie tussen ouder en kind (en de beoogde responsieve houding) zoals naar voren gebracht door Erickson, Sroufe en Egeland (Riksen-Walraven, 1994 in Kalthoff, 2009). Op basis hiervan worden de volgende vier interactieprincipes onderscheiden:

1. emotionele ondersteuning;
2. respect voor autonomie;
3. structureren en grenzen stellen;
4. informatie en uitleg geven.

Dit is voor de ouders verwerkt in de volgende vuistregels:

- . Kijk en luister naar je kind.
- . Volg je kind.
- . Moedig je kind aan.
- . Praat met je kind.
- . Bied je kind structuur.

De vuistregels en de concretisering ervan in gedragstermen staan op een A4 voor ouders. Deze wordt in de eerste ouderbijeenkomst besproken. Verder wordt in iedere ouderbijeenkomst bij het uitleggen van de activiteiten aandacht besteed aan de vuistregels zodat ouders kennis en vaardigheden verwerven voor een meer optimale interactie met hun kind. Zie verder bij 'Ouderfactoren'.

### **Uitvoering in sterkste taal van de ouders**

VVE Thuis beoogt verrijking van de taalinteractie in dagelijkse situaties (spontaan/informeel taalgebruik). Een goede ontwikkeling van de moedertaal is bevorderlijk om de tweede taal te verwerven (Scheele, 2010). Indien de ouder in de sterkste taal met het kind praat, is de kans groter dat de taal 'rijker' is, dat concepten zijn ingebed in een rijke context en dat 'diepere woordkennis' ontstaat. Dit vergemakkelijkt het leren van de begrippen in het Nederlands. Door voor de sterkste taal te kiezen, wordt tevens het risico vermeden dat de ouder incorrect Nederlands tegen het kind spreekt.

De kinderen krijgen in het kindercentrum of basisschool (groep 1 en 2) door het VVE-programma spelenderwijs veel Nederlandse taal aangeboden. Door VVE Thuis komen woorden en inhouden ook thuis aan de orde. Dit versterkt elkaar.

### **3.4 Werkzame elementen**

- . Activiteiten om de ontwikkeling van kinderen thuis te stimuleren, parallel aan voor- en vroegschoolse educatie. Door deze combinatie wordt de ontwikkeling van kinderen in sterkere mate bevorderd.
- . Aan de hand van de activiteiten, de informatie en het voorbeeld in de ouderbijeenkomsten leren ouders hun kind meer te ondersteunen en stimuleren. Er ontstaat een ondersteunend en stimulerend gezinsklimaat met een meer optimale ouder-kindinteractie.
- . De structuur van de themaboekjes (instructiebladen voor de ouders met werkbladen voor de kinderen) waardoor ook laagopgeleide ouders, na uitleg en voorbeeld in de ouderbijeenkomsten, in staat zijn om hun kind te stimuleren.
- . De concretisering van de ouder-kindinteractie verwerkt in vuistregels die in de ouderbijeenkomsten worden toegelicht en voorgedaan.
- . Inzet van pedagogische medewerkers / leerkrachten en inbedding in het kindercentrum / school, waardoor de betrokkenheid tussen ouders en beroepskrachten groter wordt en beroepskrachten beter kunnen aansluiten bij het kind (en zijn thuissituatie).

## **4. Uitvoering**

### **4.1 Materialen**

Er zijn themaboekjes voor de ouders met elk acht activiteiten met instructie erbij en werkbladen zoals praatplaten, puzzels, lotto et cetera. De ouders krijgen een map en een tasje voor de themaboekjes.

Er zijn diverse spel- en knutselmaterialen. Er is een spelbord voor ouders met peuters en een voor ouders met kleuters. Verder is er voor de ouders een overzicht van de vuistregels (A4) en een grotere versie (A3) om bijvoorbeeld op te hangen in de ruimte van de ouderbijeenkomsten en hal van de instelling.

Ook zijn er voorleesboeken. De meeste ervan zijn naast het Nederlands beschikbaar in het Turks, Arabisch, Papiaments en Duits en een aantal voorleesboeken voor peuters is ook als set vertelplaten verkrijgbaar voor in een vertelkastje in de groep en voor instructiedoeleinden in de ouderbijeenkomst.

Vanaf schooljaar 2014-2015 zijn er geanimeerde prentenboeken (Bereslimme boeken) en educatieve games (Samenslim en Letters in beweging), met een speciale inlog ([www.vvethuis.nl](http://www.vvethuis.nl)) voor de ouders en begeleiders.

Er is een handleiding voor begeleiders die met ouders met peuters werken en een voor begeleiders van ouders met kleuters. Er is een algemene folder en een folder voor de werving van ouders (NL en Turks).

### **4.2 Type organisatie**

Instellingen die een erkend vve-programma uitvoeren kunnen VVE Thuis uitvoeren. De erkende vve-programma's waar VVE Thuis bij aansluit zijn Piramide, Ko-totaal, Kaleidoscoop, Startblokken/ Basisontwikkeling, Speelplezier.

### **4.3 Opleidingen en competenties**

Pedagogisch medewerkers voldoen aan de criteria van de Wet OKE om voor- en vroegschoolse educatie uit te voeren.

Leerkrachten hebben een hbo-opleiding en zijn geschoold in een vve-programma.

Indien tevens agogisch medewerkers worden ingezet, dienen zij minimaal een mbo-niveau te hebben en ervaring te hebben in het begeleiden van ouderbijeenkomsten (laagopgeleide ouders). Voorbeelden: een contactmedewerkster van gezinsgerichte programma's, ouderfunctionaris, oudercontactpersoon of voorlichter eigen taal en cultuur.

*Voor VVE Thuis komt hierbij:*

Het volgen van het trainings- en begeleidingstraject. Gestart wordt met een introductietraining (dag). Aan bod komen de achtergrond, opzet en inhoud, en implementatie van VVE Thuis en het oefenen van de overdracht aan ouders in de ouderbijeenkomsten. Verder bezoekt een trainer van het Nederlands Jeugdinstituut (of een van de voor VVE Thuis gelicenceerde organisaties) bij iedere nieuwe begeleider van VVE Thuis een ouderbijeenkomst, waarna feedback wordt gegeven. Vervolgens vindt er een terugkombijeenkomst (dagdeel) plaats. Daarna neemt de lokale organisatie de begeleiding op zich, meestal ondersteund door een van de gelicenceerde organisaties.

Optioneel is een training voor leidinggevend en stafmedewerkers mogelijk.

#### **4.4 Kwaliteitsbewaking**

Er is een introductietraining van een dag. Daarna wordt, door de trainers van het Nederlands Jeugdinstituut (of de gelicenceerde trainers) bij iedere beroepskracht een ouderbijeenkomst bezocht en feedback gegeven. Om uniformiteit in de beoordeling te krijgen is hiervoor een observatieinstrument ontwikkeld. Na de observaties vindt een terugkombijeenkomst plaats. Hierbij is de lokale verantwoordelijke voor VVE Thuis (manager of vve-coördinator) aanwezig.

In de handleiding is een hoofdstuk opgenomen over bewaking van de kwaliteit, met onder meer formulieren om de voortgang te volgen en om te evalueren met ouders. Deze worden niet landelijk verzameld. Wel bezoeken ontwikkelaars en trainers van het Nederlands Jeugdinstituut regelmatig de praktijk en is een train-de-trainersstructuur opgezet zodat er lokaal/regionaal gelicenceerde trainers zijn om de kwaliteit van uitvoering te borgen (zie bij Implementatie).

Verder vindt er praktijkonderzoek plaats in het kader van RAAK PRO (zie bij 5 en 6). De in het rapport genoemde knelpunten van het praktijkonderzoek naar de peutersversie zijn inmiddels grotendeels verwerkt. Het praktijkonderzoek naar de kleutersversie is eind 2013 afgerond, waarna de bevindingen worden verwerkt.

#### **4.5 Randvoorwaarden**

Voorwaarden 1. Er worden minimaal acht themaboekjes per schooljaar aan de ouders aangeboden. Kleuters doen zowel in groep 1 als 2 mee. 2. Er is minimaal een ouderbijeenkomst per themaboekje. 3. De ouderbijeenkomsten vinden in het kindercentrum / school plaats (afhankelijk van de leeftijd van de kinderen). 4. De bijeenkomsten worden uitgevoerd door pedagogisch medewerkers of leerkrachten (afhankelijk van de leeftijd van de kinderen). Bij voorkeur in samenwerking met een agogisch medewerkster die de taal spreekt van de (grootste) groep migrantenouders. Bij de overdracht van het themaboekje kunnen de ouders dan zo nodig verdeeld worden in taalgroepen. Het eerste deel van de bijeenkomst, informatie over vve/school, wordt door de pedagogisch medewerker/leerkracht gedaan. Dit vergroot de betrokkenheid van ouders en beroepskrachten bij elkaar, zorgt voor betere wederzijdse communicatie, en er kan optimaal worden aangesloten bij wat in de groep gebeurt. Ook het tweede deel dient door de pedagogisch medewerker/leerkracht te worden uitgevoerd, bij voorkeur samen met de agogisch medewerkster. Het is echter, vanwege de noodzaak tot dubbele bezetting bij vve, niet altijd haalbaar dat de pedagogisch medewerker of leerkracht de hele ouderbijeenkomst uitvoert. Het tweede deel mag, indien het niet anders kan, dan zelfstandig worden uitgevoerd door een agogisch medewerkster, mits ze voldoet aan de voorwaarden (minimaal mbo-niveau en ervaring met ouderbijeenkomsten). De pedagogisch medewerker/leerkracht zorgt voor de begeleiding en is eindverantwoordelijk. 5. In iedere ouderbijeenkomst informeren pedagogisch medewerkers/leerkrachten de ouders over de activiteiten in de instelling (zoals de inhoud van het thema van het vve-programma). Inbedding Er is een afvinklijst voor een goede implementatie. Daarin staan de onderstaande punten: 1. VVE Thuis is onderdeel van het ouderbeleid. 2. Meedoen aan VVE Thuis is onderdeel van het 'intakegesprek'. 3. Er is draagvlak in het team, bij het management en het bestuur. 4. VVE Thuis wordt op teamvergaderingen besproken. 5. VVE Thuis is zichtbaar op de locatie (posters, thematafel, vuistregels, bord met 'werkjes'). 6. Er zijn afspraken over de inzet van beroepskrachten (onder meer het aantal uren) en hun begeleiding. 7. Training en begeleiding van de uitvoerders van de ouderbijeenkomsten is geregeld. 8. Er is een geschikte ruimte voor de ouderbijeenkomsten. 9. De opslag van de materialen is geregeld. 10. Bij de werving wordt gebruik gemaakt van schriftelijke informatie en materialen van VVE Thuis. 11. Bij het informeren, werven en (blijven) motiveren van ouders is sprake van persoonlijk contact. 12. Er is er communicatie met ouders (geweest) over 'wederzijdse verwachtingen' rond VVE Thuis. 13. Er zijn afspraken met ouders over het bijwonen van de ouderbijeenkomsten en het doen van de activiteiten van VVE Thuis. 14. Er is een jaarplanning voor de ouderbijeenkomsten van VVE Thuis. 15. Pedagogisch medewerkers/leerkrachten voeren minimaal het eerste deel van de ouderbijeenkomsten uit. 16. Ouders krijgen alle benodigde materialen, inclusief een opbergmap. 17. De opkomst en voortgang van de ouderbijeenkomsten wordt bijgehouden. 18. Ouders kunnen zo nodig extra begeleiding krijgen bij VVE Thuis. 19. Er is inhoudelijk verbinding tussen speelzaal/school en VVE Thuis (dezelfde boekjes voorlezen, gebruik vertelplaten, gesprekje met kinderen over VVE Thuis etc.). 20. Er zijn afspraken met externe instellingen over het stimuleren van ouders om activiteiten te doen. 21. Er zijn afspraken gemaakt over het signaleren en verwijzen bij problemen in gezinnen. Deze voorwaarden voor implementatie worden voor de start van VVE Thuis besproken en na start wordt nagegaan of aan de voorwaarden is voldaan.

#### **4.6 Implementatie**

Indien een locatie/gemeente belangstelling heeft voor VVE Thuis krijgt deze schriftelijke informatie over de inhoud en de randvoorwaarden (Notitie implementatie VVE Thuis). Er is daarnaast telefonisch overleg over de randvoorwaarden. De trainer VVE Thuis gebruikt daarbij de checklist voorwaarden van een goede implementatie. Tevens is een mondeling adviesgesprek mogelijk.

Indien besloten is tot deelname vult de organisatie het formulier 'Bevestiging deelname VVE Thuis' in. Daarna worden afspraken gemaakt over het trainings- en begeleidingstraject en het bestellen van de materialen. De trainer VVE Thuis gaat met de checklist na of inmiddels al is voldaan aan de voorwaarden voor implementatie.

Bij de observatie op locatie kijkt de trainer niet alleen naar de kwaliteit van uitvoering van de ouderbijeenkomst maar ook naar de randvoorwaarden. Indien dit nog niet helemaal op orde is, wordt dat besproken met de verantwoordelijke manager.

Voor een goede implementatie en borging werkt het Nederlands Jeugdinstituut met een train-de-trainingsstructuur met inzet van lokale /provinciale ondersteuningsorganisaties. Anno 2013 zijn er afspraken met JSO, CED-groep, OB Noordwest en Schoolbegeleiding Zaanstreek Waterland. Er is een licentieovereenkomst met onder meer afspraken over de training en kwaliteitsbewaking. Er komen landelijke bijeenkomsten met de gecertificeerde trainers.

#### **4.7 Kosten**

##### **Kosten totaal VVE Thuis (peuters)**

*Samengevat komen we tot de volgende kosten per gezin voor 8 ouderbijeenkomsten:*

Personele kosten met 1 begeleider voor 15 gezinnen € 72,00

Kosten materialen per gezin zonder eigen bijdrage € 111,00

Subtotaal €183,00

Kosten Bereslim € 35,00

Met Bereslim €218,00

Daarbij komen dan nog eventueel kosten voor overhead, deskundigheidsbevordering personeel, huur ruimtes, koffie/thee, pr-materiaal etc.

Totaal zo'n €275 per gezin.

##### **Kosten totaal VVE Thuis (kleuters)**

*Samengevat komen we tot de volgende kosten per gezin voor 8 ouderbijeenkomsten:*

Personele kosten met 1 begeleider voor 15 gezinnen € 72,00

Kosten materialen per gezin zonder eigen bijdrage € 132,00

Subtotaal €204,00

Kosten Bereslim € 35,00

Met Bereslim € 239,00

Daarbij komen dan nog eventueel kosten voor overhead, deskundigheidsbevordering personeel, huur ruimtes, koffie/thee, pr-materiaal etc.

Totaal zo'n €300 per gezin.

#### **5. Onderzoek naar praktijkervaringen**

Er wordt praktijkonderzoek gedaan in het kader van RAAK PRO (zie verder bij vraag 6) door de Hogeschool van Amsterdam, de Radboud Universiteit Nijmegen en de Hogeschool Rotterdam. Hieronder de belangrijkste bevindingen van het praktijkonderzoek naar de 'peuterversie' VVE Thuis (Huijbregts, S. & Molenaar, I. 2013, interne notitie Hogeschool van Amsterdam en Radboud Universiteit Nijmegen). De bevindingen zijn gebaseerd op observatie van ouderbijeenkomsten, observaties van ouders en kinderen tijdens het uitvoeren van activiteiten van VVE Thuis en interviews met begeleiders en ouders. Dit praktijkonderzoek werd gedaan bij locaties die zijn gestart toen er nog weinig training was en nog geen handleiding.

##### **Positieve punten**

De begeleiders zien de aansluiting op het VVE-programma als groot voordeel van VVE Thuis. Kinderen herkennen het thema en worden op verschillende manieren met dezelfde woorden geconfronteerd.

De sfeer in de ouderbijeenkomsten is goed en ouders nemen graag deel. Dit bleek uit het enthousiasme van ouders, de openheid naar elkaar en de manier waarop men opvoedingsvragen met elkaar besprak.

De meeste begeleiders zijn erg positief over VVE Thuis en voelen zich ook in staat om VVE Thuis over te dragen aan de ouders. Ze denken dat de meeste ouders in staat zijn om de activiteiten van VVE Thuis uit te voeren en te integreren in hun dagelijkse activiteiten met de kinderen. Begeleiders hadden de indruk dat de opvoedingsrol van de ouders door VVE Thuis positief beïnvloed werd. Dat ouders meer naar hun kind keken en zich meer bewust leken van de ontwikkeling van hun kind. De pedagogisch medewerkers zien tevens een toegevoegde waarde van VVE Thuis voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van de kinderen doordat VVE Thuis goed is voor de band tussen ouder en kind. De effecten op de taalontwikkeling van de kinderen konden de begeleiders niet goed inschatten. De begeleiders en ouders vonden het materiaal over het algemeen goed en mooi vormgegeven. Ouders reageren enthousiast op het materiaal.

Uit de observaties bleek dat de ouders over het algemeen goed in staat waren om de activiteiten uit te voeren. De kinderen waren taakgericht en toonden plezier. De ouders gaven de kinderen steun en stelden, indien nodig, adequaat grenzen aan het gedrag van hun kind.

De meeste ouders gaven aan ongeveer één à twee keer per week ongeveer 30 minuten aan de activiteiten te besteden. Er leken geen activiteiten te zijn die consequent niet gedaan werden. Voorlezen leek in alle gezinnen vrijwel dagelijks te gebeuren en deel uit te maken van het avondritueel. Tenslotte waren in alle bezochte gezinnen computers aanwezig, kinderen gebruikten deze voor spelletjes, lezen of filmpjes kijken.

Ouders zeiden het hele programma leuk te vinden en vooral veel plezier te beleven aan het samenwerken met hun kind. Ze vinden VVE Thuis een verrijking: "Dit doe je normaal niet zomaar met je kind", zeiden verschillende ouders. De migrantenouders benadrukten het verschil met de normale gang van zaken thuis. Met name gaf men aan niet gewend te zijn om bij 'normale' huishoudelijke activiteiten als boodschappen doen en koken steeds de activiteit en de verschillende handelingen te benoemen en het kind hierbij te betrekken.

### **Wat is met de knelpunten gedaan?**

De medewerkers hadden te weinig training gehad. De mate van training en begeleiding is inmiddels uitgebreid. Verder is er inmiddels meer uniformiteit in de uitvoering. Het gewenste uitvoeringsmodel wordt beschreven in een handleiding, er is een 'Notitie implementatie VVE Thuis', een checklist implementatie en in het trainings- en begeleidingstraject is veel aandacht voor een adequate implementatie. Tevens worden met managers/begeleiders afspraken gemaakt over randvoorwaarden. Verder worden met de lokale instelling, en vaak ook een begeleidende instelling, afspraken gemaakt over de begeleiding na het trainings- en begeleidingstraject van het Nederlands Jeugdinstituut.

Een ander knelpunt was dat in de ouderbijeenkomsten nog te weinig werd gemodelleerd en er werden geen rollenspellen gedaan. Dit is nu een onderdeel van de training, de observaties en terugkombijeenkomsten. Verder werd te weinig aandacht besteed aan de vuistregels. Ook dit is in de training/begeleiding verwerkt. In de themaboekjes (versie 2014) komen meer interactiesuggesties en in de herziene handleiding is daar uitgebreid aandacht voor. Tevens zijn filmpjes gemaakt om het beoogde interactief handelen te bespreken in de training en een oudercursus 'Ouder-kindinteractie' (werktitel) is in ontwikkeling.

VVE Thuis zal de komende twee jaar meer worden geüniformeerd en geïntensiveerd op de volgende wijze:

- . De hierboven reeds genoemde twee oudercursussen (over de ouder-kindinteractie en een oudercursus over Media).
- . Bereslim wordt ingevoerd: ouders en kinderen krijgen daardoor ook geanimeerde boeken en educatieve games (Samenslim en Letters in beweging).
- . Voor de peutersversie wordt door de Radboud Universiteit Nijmegen een app gemaakt om de ouder-kindinteractie te bevorderen. Ouder en peuter spelen samen een spel en de ouder krijgt hints over de interactie. De effecten op de ontwikkeling van het kind en de interactievaardigheden van de ouder worden onderzocht (promotietraject). Bij positief effectief wordt dit opgenomen in VVE Thuis en wordt er, bij voldoende financiering, een app voor de kleutersversie gemaakt.

## **6. Onderzoek naar effectiviteit**

### **6.1 Onderzoek in Nederland**

Er loopt doorontwikkeling en onderzoek in het kader van RAAK PRO: 1 maart 2012 - 1 maart 2016.

#### **Consortium**

Penvoerder is de Hogeschool Rotterdam: lectoren Amos van Gelderen en Erik van Schooten.

Andere partners zijn: de Erasmus Universiteit Rotterdam (Roel van Steensel/onderzoeksleider, De Radbouduniversiteit Nijmegen (Inge Molenaar en Rosa Teepe voor ontwikkeling ICT), de Hogeschool Amsterdam (lector Ron Oostdam), drie schoolbesturen uit Rotterdam, gemeente Rotterdam en vanuit Almere Prisma, schoolbestuur ASG, de gemeente Almere en De Schoor.

#### **De onderzoeksvraag**

Is er een effect van deelname aan VVE Thuis op de ontwikkeling van kinderen en in hoeverre kan voor laagopgeleide gezinnen het programma-aanbod met behulp van ICT succesvol worden geïntensiveerd? Twee deelvragen:

1. Gaan peuters en kleuters die aan VVE Thuis deelnemen sterker vooruit in hun talige, geletterde, cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling dan kinderen die niet aan het programma deelnemen?
2. In hoeverre draagt intensivering met ICT bij aan de kwaliteit van de uitvoering van activiteiten zoals die in VVE Thuis (peuters) worden aangeboden en aan de effectiviteit van het programma?

#### *Onderdelen van het project*

De samenhangende onderdelen zijn:

1. Optimalisering VVE Thuis

Er wordt door de betrokken universiteiten en hogescholen onderzoek gedaan naar de uitvoering van VVE Thuis.

Ouderbijeenkomsten worden geobserveerd, er zijn observaties van ouders en kinderen tijdens het uitvoeren van activiteiten van VVE Thuis en interviews met begeleiders en ouders. Door het praktijkonderzoek kan het Nederlands Jeugdinstituut VVE Thuis, waar nodig, optimaliseren. De ervaringen worden verder door de onderzoekers gebruikt om het onderzoek op te zetten

en tevens voor de ontwikkeling van de app.

## 2. Digitalisering VVE Thuis (app)

Bij de huidige versie van VVE Thuis worden digitale ouder-kindactiviteiten (praatplaten) ingezet, waarbij ouders online ondersteuning geboden wordt, bijvoorbeeld door 'interactiesuggesties', en wordt de sociale netwerk-functie van ICT benut door pedagogisch medewerkers/leerkrachten en ouders met elkaar in contact te laten komen buiten de ouderbijeenkomsten van VVE Thuis.

De ICT-component wordt ontwikkeld door de Radbouduniversiteit Nijmegen. Hierbij is sprake van experimenteel onderzoek naar de effecten op de ontwikkeling van kinderen en de vaardigheden van ouders. Dit is een promotietraject.

## 3. Effectonderzoek, onderzoeksleider Roel van Steensel, Erasmus Universiteit Rotterdam.

Het onderzoek richt zich op de effecten van VVE Thuis op de ontwikkeling van kinderen en de vaardigheden van ouders, waarbij onder meer wordt gekeken naar veranderingen in interactiegedrag van ouders. Het effectonderzoek start in 2014. Hierbij is tevens een promotietraject naar de relatie tussen implementatie en effecten.

## 4. Ontwikkelen lesmateriaal / module ouderbetrokkenheid voor PABO's door de Hogeschool Rotterdam.

## 6.2 Onderzoek naar vergelijkbare interventies

Er is een effectstudie (met quasi-experimenteel design in de praktijk met follow-up) naar Opstap (een programma voor 4- tot 6-jarigen) uitgevoerd door de Universiteit Utrecht (Van Tuijl & Siebes, 2006). Het onderzoek naar de effecten van Opstap laten, ook op de langere termijn, positieve effecten zien op het schoolse functioneren van de kinderen.

In Duitsland is er onderzoek gedaan naar Opstapje (Sann & Thrum, 2005). Dit onderzoek laat direct na afloop van het programma positieve effecten zien op de ontwikkeling van de kinderen. Bij de follow-up zijn bij een klein aantal kinderen de effecten behouden.

Educatieve voorschoolse programma's die de grootste cognitieve, sociaal-emotionele en maatschappelijke effecten sorteerden op lange termijn, waren zonder uitzondering combinatieprogramma's van hoge pedagogische kwaliteit, met een relatief lange interventieduur (minimaal twee jaar), intensieve deelname en interventies gericht op kinderen én op hun ouders. Deze combinatieprogramma's laten een aanzienlijke verbetering van de schoolprestaties zien, en kunnen middelgrote tot sterke effecten hebben op cognitieve uitkomstmaten (IQ, schoolprestaties, taalontwikkeling). Op lange termijn leidt dit tot gemiddeld beter verlopen schoolloopbanen, een hoger opleidingsniveau, verminderde afhankelijkheid van uitkeringen, en verminderde criminaliteit en andere psychosociale problemen (Blok et al., 2005).

## 7. Overige informatie

### 7.1 Ontwikkeld door

Nederlands Jeugdinstituut  
Postbus 19152  
3501 DD Utrecht  
Telefoon (030) 230 63 11

Contactpersoon: Hilde Kalthoff  
Email: [H.Kalthoff@nji.nl](mailto:H.Kalthoff@nji.nl)  
Telefoon: (030) 230 6382

### 7.2 Websites

[www.stapprogramma.nl](http://www.stapprogramma.nl)

## 8. Aangehaalde literatuur

Bartels, M., Rietveld, M.J.H., Van Baal, G.C.M., & Boomsma, D.I. (2002). Genetic and Environmental influences on the Development of Intelligence. *Behavioral Genetics*, 22, 237-249.

Blok, H., Fukkink, R.G., Gebhardt, E.C., & Leseman, P.P.M. (2005). The relevance of delivery mode and other programme characteristics for the effectiveness of early childhood intervention. *International Journal of Behavioral Development*, 29(1), 35-47.

Desforges, C., & Abouchar, A. (2003). The impact of parental involvement, parental support and family education on pupil achievement and adjustment: a literature review. Research Report 433, Queen's printer.

Dossier Voor- en voerschoolse educatie. Nederlands Jeugdinstituut via [www.nji.nl](http://www.nji.nl)

Dodge, K. A., Pettit, G. S., & Bates, J. E. (1994). Socialization Mediators of the Relation between Socioeconomic Status and Child Conduct Problems. *Child Development*, 65, 649-665.

- Groenestege, I., & Legters, G. (1995). *Opstap Opnieuw: een modern gezinsstimuleringsprogramma voor kinderen in achterstandssituaties*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Huijbregts, S., & Molenaar, I. (conceptversie 2013). *Verslag peuter pilot VVE Thuis*. Hogeschool van Amsterdam en Radboud Universiteit Nijmegen.
- Kalthoff, H. (2009). *VVE Thuis: Thematisch ouderprogramma. Handleiding voor begeleiders*. Nederlands Jeugdinstituut. Alkmaar: Buro Extern.
- Kalthoff, H., & Berns, J. (2012). *Handleiding VVE Thuis. Handleiding voor begeleiders van ouders met kleuters*. Nederlands Jeugdinstituut. Alkmaar: Buro Extern.
- Landry, S.H. (2008). *The role of parents in early childhood learning*. Encyclopedia on Early Childhood. Texas: Children's Learning Institute, University of Texas Health Science Center.
- Menheere, A., & Hooge, E. (2010). *Ouderbetrokkenheid in het onderwijs. Een literatuurstudie naar de betekenis van ouderbetrokkenheid voor de schoolse ontwikkeling van kinderen*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam. Kenniscentrum Onderwijs en Opvoeding. Kenniscentrumreeks No.5.
- Mesman, J. (2010). *Oud geleerd, jong gedaan: Investeren in ouders bevordert onderwijskansen van kinderen*. Utrecht: Sardes.
- Mistry, R. S., Biesanz, J., Chien, N., Howes, C., & Benner, A. D. (2008). Socioeconomic status, parental investments, and the cognitive and behavioral outcomes of low-income children from immigrant and native households. *Early Childhood Research Quarterly*, 23, 193-212.
- Notitie implementatie VVE Thuis voor ouders met peuters. Interne nota Nederlands Jeugdinstituut.
- Notitie implementatie VVE Thuis voor ouders met kleuters. Interne nota Nederlands Jeugdinstituut.
- Riksen-Walraven, J. (1994). *Instapje. Ontwikkeling en evaluatie van een thuisstimuleringsprogramma voor Surinaamse opvoeders met een kind van één jaar*. Rijswijk: Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur.
- Sann, A., & Thrum, K. (2005). *Opstapje - Schritt für Schritt. Abschlussbericht des Modellprojektes*. München: Deutsches Jugendinstitut.
- Scheele, A. (2010). *Home language and mono- and bilingual children's emergent academic language: A longitudinal study of Dutch, Moroccan-Dutch, and Turkish-Dutch 3- to 6-year-olds*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Siraj-Blatchford, I., Siraj-Blatchford, J., Taggart, B., Sylva, K., Melhuish, E., Sammons, P., & Hunt, S. (2007). *Qualitative Case Studies: How low SES families support children's learning in the home*. In *Effective Pre-school and Primary Education 3-11, Promoting Equality in the Early Years: Report to The Equalities Review*.
- Suizzo, M.A., & Stapleton, L.M. (2007). *Home-based parental involvement in young children's education: Examining the effects of maternal education across U.S. ethnic groups*. *Educational Psychology*, 27, 533-556.
- Sylva, K., Melhuish, E., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I., & Taggart, B. (2004). *The Effective Provision of Pre-school Education (EPPE) Project: Technical paper 12 - final report*. *Effective pre-school education*. London: Institute of Education.
- Tuijl, C. van, & Siebes, R. (2006). *Het rendement van Opstap in de basisschoolperiode. Een longitudinaal onderzoek naar effecten van een gezinsgericht stimuleringsprogramma bij Turkse en Marokkaanse gezinnen*. Alkmaar: Extern Print.
- Vygotsky, L.S. (1962). *Thought and Language*. Cambridge MA: MIT Press.
- Zadeh, Z.Y., Farnia, F., & Ungerleider, C. (2010). How Home Enrichment Mediates the Relationship Between Maternal Education and Children's Achievement in Reading and Math. *Early Education and Development*, 21, 568-594.
- [www.slo.nl/jongekind/doelen](http://www.slo.nl/jongekind/doelen)

## Samenwerking erkenningstraject

Het erkenningstraject wordt in samenwerking uitgevoerd door het Nederlands Jeugdinstituut (NJI), het RIVM Centrum Gezond Leven (CGL), het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ), het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB) en MOVISIE. Door samen te werken aan het beoordelen van interventies volgens eenduidige criteria streven wij naar kwaliteitsverbetering in de betrokken werkvelden.

